

**اینترنت، جهانی شدن و
هویت فرهنگی جوانان در ایران:
چالش‌ها و فرصت‌ها**

تألیف:

دکتر باقر ساروخانی - دکتر اسدالله بابائی فرد

نشر دیدار

سرشناسه	ساروخانی، باقر، ۱۳۱۸ -
عنوان و نام پدیدآور	ایترنت، جهانی شدن و هویت فرهنگی جوانان در ایران: چالش‌ها و فرصت‌ها از باقر ساروخانی، اسدالله بابایی فرد.
مشخصات نشر	تهران: دیدار، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۳۵۱ ص.
شابک	978-600-104-062-7
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.	
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتاب‌نامه.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: فرهنگ و جهانی شدن
موضوع	: فرهنگ و جهانی شدن - ایران.
موضوع	: ایترنت - جنبه‌های اجتماعی.
موضوع	: ایترنت - ایران - جنبه‌های اجتماعی.
موضوع	: جهانی شدن - ایران.
شناسه افزوده	: بابایی فرد، اسدالله، ۱۳۵۳ -
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۱ الف ۱۶ س / HM۶۲۱
رده‌بندی دیویی	۳۰۶:
شماره کتابشناسی ملی	۲۷۷۶۷۸۳

نشر دیدار

www.didavarbook.com
info@didavarbook.com

اینترنت، جهانی شدن و
هویت فرهنگی جوانان در ایران:
چالش‌ها و فرصت‌ها

تألیف:

دکتر باقر ساروخانی - دکتر اسماعیل بابایی فرد

چاپ اول، زمستان ۱۳۹۱

۱۱۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی و امور فنی رایانه: علم روز، مسعود فیروزخانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: طیف‌نگار

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

ISBN 978-600-104-062-7

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۴-۰۶۲-۷

مرکز پخش:

کتاب دیدآور

خیابان انقلاب، خیابان فخرآزادی، خیابان روانمهر، پلاک ۸۴، ساختمان دیدآور، طبقه اول

تلفن: ۶۶۹۵۴۷۴۸ (۸ خط) - تلفکس: ۶۶۹۶۱۷۴۸

قیمت: ۱۴۵۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

پیش گفتار.....	۷
۱. جهانی شدن: یک پدیده‌ی انسانی، اجتماعی، فزونی و ظهور.....	۲۷
مقدمه.....	۲۷
۱-۱. اهمیت و ضرورت بررسی جامعه‌شناختی پدیده‌ی جهانی شدن.....	۲۸
۱-۲. تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی.....	۴۱
۲. جهانی شدن: ابعاد، پیامدها و دیدگاه‌ها.....	۶۱
مقدمه.....	۶۱
۲-۱. نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناختی و جهانی شدن.....	۶۱
۲-۲. ابعاد گوناگون جهانی شدن.....	۶۴
۲-۲-۱. جهانی شدن و اقتصاد.....	۶۴
۲-۲-۲. جهانی شدن و سیاست.....	۶۶
۲-۲-۳. جهانی شدن و حقوق.....	۶۶
۲-۲-۴. جهانی شدن و فرهنگ.....	۶۸
۲-۳. دیدگاه‌های مختلف درباره‌ی جهانی شدن.....	۷۰
۲-۳-۱. مخالفان جهانی شدن.....	۷۲
۲-۳-۲. طرفداران جهانی شدن.....	۷۵
۲-۳-۳. جهانی شدن و رویکرد میانه‌رو.....	۷۷
۲-۴. جهانی شدن و فرهنگ: یکسان‌سازی یا کثرت‌گرایی فرهنگی؟.....	۷۹
۳. مبانی نظری پژوهش درباره‌ی جهانی شدن و فرهنگ.....	۹۵
۳-۱. رویکرد استوارت هال درباره‌ی هویت و فرهنگ در عصر جهانی شدن.....	۱۰۵

۳-۲. رویکرد آنتونی گیدنز درباره‌ی جهانی شدن و شکل‌گیری هویت در ...	۱۱۵
۴. رویکردهای گوناگون درباره‌ی اینترنت، هویت و فرهنگ	۱۳۵
۵. اینترنت، جهانی شدن و هویت فرهنگی: تجربه‌ی جامعه‌ی ایران	۱۶۵
۵-۱. وضعیت هویت‌سازی خانواده در فرایند جهانی‌شدن	۲۰۸
۵-۲. وضعیت تعلق به دین در فرایند جهانی‌شدن	۲۱۳
۵-۳. وضعیت تعلق به ملیت در فرایند جهانی‌شدن	۲۱۶
۵-۴. وضعیت تعلق به هویت و فرهنگ قومی در فرایند جهانی‌شدن	۲۱۹
۵-۵. وضعیت تعلق به هویت و فرهنگ ملی در فرایند جهانی‌شدن	۲۲۱
۵-۶. وضعیت تعلق به شخصیت‌ها و مفاخر ملی در فرایند جهانی‌شدن	۲۲۶
۵-۷. وضعیت ملیت در بهره‌گیری از اینترنت	۲۲۹
۵-۸. بهره‌گیری از اینترنت، گرایش به جهانی‌شدن و هویت فرهنگی	۲۲۹
۶. راهکارهای رویارویی با پدیده‌ی جهانی‌شدن	۲۴۱
۶-۱. نقد نگرش نوستالژیک نسبت به گذشته	۲۴۱
۶-۲. نقد نگرش‌های منفی نسبت به پدیده‌ی جهانی‌شدن و بهره‌گیری از ...	۲۴۲
۶-۳. رویارویی آگاهانه و غیرایدئولوژیک با پدیده‌ی جهانی‌شدن	۲۴۶
۶-۴. فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای کثرت‌گرایی فرهنگی	۲۴۹
۶-۵. بازسازی و تقویت بنیان‌های فکری فرهنگی داخلی	۲۶۰
۶-۶. دستیابی به اقتدار ارتباطی و فرهنگی از طریق بهره‌گیری از ...	۲۶۳
نتیجه‌گیری	۲۶۵
منابع و مآخذ	
منابع فارسی	۳۱۱
منابع انگلیسی	۳۲۱
واژه‌نامه	
فارسی - انگلیسی	۳۲۷
انگلیسی - فارسی	۳۳۳
نمایه	
فهرست نام‌ها	۳۳۹
فهرست اصطلاحات	۳۴۵

پیشگفتار

جهانی شدن پدیده‌ای است که امروزه در بسیاری از حوزه‌های دانش و از سوی بسیاری از صاحب‌نظران مطرح شده است. در رویارویی با این پدیده‌ی نوین و بی‌سابقه در جوامع بشری، رویکردها و جهت‌گیری‌های متفاوت، و حتی متعارضی، پدیدار شده‌اند. برخی از افراد، گروه‌ها و اقشار به مخالفت تمام عیار با چنین پدیده‌ای پرداخته‌اند و برخی دیگر به طرفداری بی‌حد و حصر از آن روی آورده‌اند. در میان دو گروه مذکور، گروه سوم نیز وجود دارند که رویارویی سنجیده و به دور از افراط و تفریط با جهانی شدن را در پیش گرفته‌اند. گروه اول غالباً جهانی شدن را باعث یکسان‌سازی فرهنگی، غربی شدن جهان، از خود بیگانگی فرهنگی، و، بدتر از آن، تخریب هویتی و فرهنگی افراد و جوامع انسانی می‌دانند. آنها معتقدند که جهانی شدن در معنای واقعی آن وجود ندارد، زیرا بین جهان صنعتی و جهان سوم تبادل برابانه‌ی ارزش‌ها و اندیشه‌ها وجود ندارد. به بیان دیگر، جهان سوم و جهان در حال توسعه در معرض بمباران ارزش‌های جهان صنعتی است، بدون آنکه خود بتواند در بازار ارزش‌ها و اندیشه‌ها کالاهای خود را ارائه کند. جهانی شدن در چنین رویکردی به معنای نابودی فرهنگ‌های فرودست و محلی و ادغام نسبی آنها در فرهنگ‌های فرادست و جهانی، به ویژه فرهنگ غربی، است. گروه دوم جهانی شدن را به وجود آورنده‌ی برخی فرصت‌های بی‌نظیر در حوزه‌های گوناگون زندگی انسان‌ها، به ویژه برقراری ارتباطات اجتماعی - فرهنگی، مبادلات علمی و تکنولوژیک، همگرایی‌های سیاسی در سطح جهانی، و در نتیجه، صلح و همبستگی جهانی، تلقی می‌کنند. آنها معتقدند که جوامع توسعه

دیدگاه‌های مختلف درباره‌ی جهانی شدن، یعنی طرفداران و مخالفان جهانی شدن و رویکرد میانه‌رو، همراه با استدلال‌های آنها آورده شده و نهایتاً پژوهشگر موضع خود را در این زمینه مشخص کرده و حمایت خود از رویکرد میانه‌رو را اعلام کرده است. سپس این قضیه مورد بحث قرار گرفته است که آیا جهانی شدن به یکسان‌سازی فرهنگی می‌انجامد یا به کثرت‌گرایی فرهنگی؟ در این زمینه با آوردن برخی استدلال‌های نظری و شواهد تجربی از این رویکرد دفاع شده است که جهانی شدن یک پدیده‌ی پیچیده و چند بعدی است و عملکرد و اثرگذاری آن به زمینه‌ها و عوامل اجتماعی - فرهنگی مختلف بستگی دارد. علاوه بر این، افراد، گروه‌ها و جوامع انسانی، به علت وجود منافع و علایق مختلف شخصی، گروهی و اجتماعی، به سادگی هویت و فرهنگ خود را کنار نمی‌گذارند و همواره با جریان‌های یکسان‌سازی فرهنگی جهانی به مقاومت می‌پردازند.

در بخش سوم پژوهش ابتدا دیدگاه‌های مختلف درباره‌ی میزان اثرگذاری رسانه‌های ارتباط جمعی بر هویت و فرهنگ جوامع انسانی مورد بحث قرار گرفته است. در این قسمت دیدگاه‌های افراطی و تفریطی در این زمینه به طور مختصر مطرح شده و در نتیجه‌گیری از مباحث مطرح شده گفته شده است که اثرگذاری این رسانه‌ها بر هویت و فرهنگ جوامع انسانی یک فرایند پیچیده است، و از سوی دیگر، اثرپذیری از تولیدات یا محصولات چنین رسانه‌هایی به عوامل متعددی بستگی دارد. از این رو، بحث از یکسان‌سازی هویتی و فرهنگی از سوی این رسانه‌ها، نشان دهنده‌ی عدم توجه برخی از صاحب‌نظران به این پیچیدگی است. در این بخش، سپس، با طرح اصطلاحاتی همچون دهکده‌ی جهانی و جامعه‌ی شبکه‌ای این داعیه مطرح شده است که صورت‌های نوین جامعه‌ی انسانی فراتر از تصور جامعه‌شناسی کلاسیک قرار دارند. اساساً دگرگونی‌های پدیدار شده در حوزه‌های گوناگون زندگی انسان‌ها در دهه‌های اخیر، به ویژه پیوند یافتن مسائل اجتماعی جوامع با مسائل و رخداد‌های فرامرزی و فراملی - که تبلور آن در پدیده‌ی جهانی شدن دیده می‌شود - بخش قابل توجهی از مفروضات و نظریه‌های جامعه‌شناسی کلاسیک را به چالش کشانده است. بنا به چنین دلایلی است که نظریه‌پردازان پدیده‌ی جهانی شدن و گسترش مصرف محصولات فرهنگی فرامرزی، غالباً این عقیده را مطرح می‌کنند که با تکیه بر معرفت‌شناسی و روش‌شناسی علوم

اجتماعی کلاسیک نمی‌توان پدیده‌های انسانی- اجتماعی کنونی را مورد بررسی قرار داد. از این رو، ضرورت اصلاح چشم‌اندازها و رویکردهای جامعه‌شناختی به دنبال ظهور جهانی شدن را برخی از جامعه‌شناسان کنونی مورد تأکید قرار داده‌اند. با این حال، نمی‌توان این واقعیت را نادیده گرفت که جوامع کنونی به میزان‌های متفاوتی تحت تأثیر جهانی شدن قرار گرفته‌اند. در این زمینه، جوامع توسعه‌یافته‌ی صنعتی، که خود آغازگر و پدید آورنده‌ی چنین پدیده‌ای بوده‌اند، بیش از دیگر جوامع در مسیر جهانی شدن قرار گرفته و تحت تأثیر چنین فرایندی بوده‌اند. اما جوامع در حال توسعه یا توسعه نیافته به میزان‌های کمتری از این فرایند تأثیر پذیرفته‌اند. در نتیجه، می‌توان گفت در تحلیل پدیده‌های اجتماعی چنین جوامعی، هنوز هم می‌توان از رویکردهای جامعه‌شناختی کلاسیک استفاده کرد؛ هرچند در همین جوامع شواهد زیادی وجود دارند که نشان می‌دهند پدیده‌ی جهانی شدن اثرات چشمگیری بر حوزه‌های گوناگون زندگی آنها بر جای گذاشته است. از این رو، نگارنده در این پژوهش تلاش می‌کند ضمن پایبندی به مبانی معرفت‌شناسانه‌ی جامعه‌شناسی کلاسیک، از رویکردهای اجتماعی جدیدی که بر پدیده‌ی جهانی شدن متمرکز شده‌اند جهت تبیین پیامدهای فرهنگی چنین پدیده‌ای استفاده کند. در این زمینه غالباً از رویکردهایی استفاده می‌شود که شاید مستقیماً در حوزه‌ی جامعه‌شناسی قرار نگیرند و به حوزه‌هایی همچون علوم سیاسی، انسان‌شناسی و مطالعات فرهنگی مربوط باشند، زیرا یکی از پیش‌فرض‌های اساسی این پژوهش این بوده است که متکی شدن بر یک رویکرد نظری جهت تبیین پدیده‌های انسانی کافی نبوده و در این زمینه باید به مطالعه‌ی میان‌رشته‌ای یا مطالعه‌ی چند رشته‌ای دست زد.

در این پژوهش دو رویکرد نظری، یعنی رویکرد استوارت هال و آنتونی گیدنز درباره‌ی جهانی شدن، به عنوان چارچوب نظری پژوهش انتخاب شده‌اند. یکی از این رویکردها به حوزه‌ی مطالعات فرهنگی تعلق دارند و دیگری به حوزه‌ی جامعه‌شناسی نوین. رویکرد هال به جهانی شدن، به ویژه اثربرداری از اینترنت، را تا حدود زیادی می‌توان از نظریه‌ی وی درباره‌ی چگونگی تولید و مصرف پیام‌های رسانه‌های ارتباطی استنباط کرد. به نظر هال، قرائت یا تفسیر پیام از سوی مخاطب یا مخاطبان فرایند پیچیده‌ای است که در جریان آن نوعی کثرت در تفسیر پیام پدید

می‌آید. اگر ما رسانه‌های ارتباطی را به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای جهانی شدن در نظر بگیریم، می‌توانیم به کمک رویکرد هال نشان دهیم که بازخورد پیام‌های فرهنگی رسانه‌های ارتباطی چه وضعیتی خواهد داشت. به ویژه، می‌توانیم در این زمینه داوری کنیم که آیا پیام‌های رسانه‌های ارتباطی بین‌المللی از نظر فرهنگی برای مخاطبان خود - به ویژه در جوامع مصرف‌کننده‌ی توسعه نیافته یا در حال توسعه - چالش برانگیز هستند یا نه. در رویکرد گیدنز نیز جهانی شدن یک فرایند دیالکتیک و پیچیده تلقی شده است که در آن عاملیت انسانی نقش مهمی در رویارویی با پدیده‌ها و فرایندهای جهانی ایفا می‌کند. رویکردهای هال و گیدنز مبتنی بر این پیش‌فرض هستند که جامعه، واقعیت‌ها و فرایندهای اجتماعی خرد و کلان دارای تنوع و پیچیدگی هستند و صرفاً با توسل به یک رویکرد نظری نمی‌توان آنها را مورد بررسی قرار داد. در این زمینه، به ویژه، پدیده‌ی جهانی شدن از تنوع و پیچیدگی مضاعفی از نظر پیدایش، عمق و اثرگذاری بر افراد و جوامع انسانی، برخوردار است؛ به همین دلیل، ضرورت به کارگیری رویکردهای اجتماعی تلفیقی، همچون نظریات و رویکردهای هال و گیدنز، بیشتر نمایان می‌شود. با توجه به چنین رویکردهایی، می‌توان گفت جهانی شدن فرایندی است که افراد، گروه‌ها و جوامع انسانی در ساخته شدن آن دارای نقش فعال هستند در این پژوهش اثرپذیری از جهانی شدن، به عنوان فرایندهایی پیچیده و دیالکتیک در نظر گرفته شده‌اند؛ فرایندهایی که بررسی و تحلیل آنها نیازمند بهره‌گیری از رویکردهای نظری چندبعدی است.

در بخش چهارم این پژوهش رویکردهای مختلف درباره‌ی اینترنت و رابطه‌ی آن با هویت و فرهنگ مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. پیش از شروع بحث ابتدا تاریخچه‌ی مختصر اینترنت مطرح شده و گفته شده است که اینترنت در وهله‌ی اول، در اواخر دهه‌ی ۱۹۶۰، به عنوان یک طرح تحقیقاتی در آژانس پروژه‌های تحقیقاتی پیشرفته در وزارت دفاع آمریکا آغاز به کار کرد و سودمندی‌های آن در زمینه‌ی تحقیقاتی آشکار شد. اعضای کمیته‌ی آژانس به زودی دریافتند که علاوه بر بحث‌های تحقیقاتی، برای موارد بسیار دیگری نیز می‌توان از شبکه استفاده کرد. هنگامی که افراد بیشتری از مزایای ارتباطات الکترونیک مطلع شدند، تعداد درخواست‌کنندگان اتصال به شبکه‌ی مذکور افزایش یافت و سپس، در سال‌های بعد در سراسر جهان گسترش یافت. آمار و ارقام نشان می‌دهند که علاوه

بر بخش صنعتی جهان، تعداد کاربران اینترنت در سایر مناطق جهان، از جمله ایران، نیز به سرعت در حال افزایش است. اینترنت، هم به صورت کمی و هم به صورت کیفی، جهان کنونی ما را دگرگون کرده است. اینترنت یکی از ابزارهای ارتباطی مهمی است که توانسته است زندگی روزمره‌ی افراد را متحول کند و در خلق هویت و فرهنگ نوین نقش ایفا کند.

در قسمت بعدی این بخش نظریات برخی از صاحب‌نظران، همچون جورج ریترز، شری ترکل، مارک پاستر و آلیسون کاواناگ درباره‌ی اینترنت و هویت فرهنگی مورد بحث قرار گرفته است. در مجموع، این صاحب‌نظران معتقدند که وجود ارزش‌ها و هنجارها، تعهدات جمعی و چارچوب‌های اجتماعی، به عنوان واقعیت‌های تاریخی و اجتماعی که بیش از فرد وجود داشته و موجودیت خود را بر فرد تحمیل می‌کنند، نقش اساسی در شکل‌گیری هویت افراد ایفا می‌کنند، و مسلماً افراد نیز با زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی خاص، و ضمن برخورداری از هویت‌های فردی و اجتماعی خاص، وارد فضای اینترنت شده و به بهره‌برداری از آن و برقراری ارتباط با دیگران می‌پردازند. در این بخش، به تبعیت از فیلیپ برتون در بحث از موضع‌گیری افراد مختلف در برابر اینترنت، از سه رویکرد بحث شده است: **هواداران مطلق اینترنت**، **مخالفان شدید اینترنت** و **طرفداران کاربرد منطقی اینترنت**. هواداران مطلق اینترنت شیفته‌ی اینترنت و قابلیت‌های آن هستند و معتقدند که اینترنت، از طریق امکاناتی که در حوزه‌ی اطلاعات و ارتباطات انسانی فراهم می‌آورد، می‌تواند به پدیدار شدن یک آرمان شهر انسانی کمک کند. آنها تمام توان خود را برای گسترش اینترنت به کار می‌گیرند و سعی می‌کنند آن را در تمامی ابعاد زندگی خصوصی، عمومی و حرفه‌ای مردم به کار گیرند. از نظر برخی از آنها اینترنت تمامی مرزها را نفوذپذیر ساخته و به طور بی‌سابقه‌ای تمامی انسان‌ها را، در حوزه‌های مختلف، به همدیگر پیوند داده است. به واسطه‌ی اینترنت، تکامل جهانی و فرهنگی به اوج خود خواهد رسید و هر نوع محدودیتی که در این زمینه در طول تاریخ وجود داشته است، از میان برداشته خواهد شد. به نظر این گروه، اینترنت باید از هر نوع سانسور، کنترل و قانون‌گذاری - ملی یا بین‌المللی - آزاد باشد. مخالفان اینترنت اساساً از مخالفان تکنولوژی هستند که در ضدیت‌شان با اینترنت بر ارزش‌های مذهبی، یا لاقال تأویلی از این ارزش‌ها، تکیه دارند. آنها گزینه‌ی دیگری

وجود داشته است، می‌توان گفت که هویت فرهنگی نیز می‌تواند تأثیر مثبت بر گرایش افراد به جهانی شدن داشته باشد. چنین قضیه‌ای را می‌توان از این واقعیت نیز استنباط کرد که عناصر فرهنگی ایرانی و اسلامی اساساً مشوق داشتن نگرشی جهانی، جهانی اندیشیدن و جهانی عمل کردن هستند. از این رو، می‌توان گفت که گرایش افراد جامعه‌ی آماری این پژوهش به جهانی شدن پدیده‌ای است که ریشه در بنیان‌های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی ایرانیان دارد.

در بخش ششم این پژوهش راهکارهای رویارویی با پدیده‌ی جهانی شدن، با توجه به شرایط جامعه‌ی ایران، ارائه شده‌اند. هر چند رویارویی درست و منطقی با پدیده‌ی جهانی شدن مستلزم فراهم آوردن زمینه‌ها و شرایط مختلف است، اما به نظر می‌رسد راهکارهایی همچون نقد نگرش نوستالژیک نسبت به گذشته، نقد نگرش‌های منفی نسبت به پدیده‌ی جهانی شدن و بهره‌گیری از ابعاد مثبت آن، رویارویی آگاهانه و غیرایدئولوژیک با پدیده‌ی جهانی شدن، فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای کثرت‌گرایی فرهنگی، بازسازی و تقویت بنیان‌های فکری - فرهنگی داخلی، دستیابی به اقتدار ارتباطی و فرهنگی از طریق بهره‌گیری از کالاهای فرهنگی جهانی از سوی نهادهای اجتماعی رسمی و غیر رسمی می‌توانند نقش مهم و مؤثری در رویارویی درست با پدیده‌ی جهانی شدن در همه‌ی جوامع، از جمله ایران، داشته باشند.

به طور کلی، از نظر ما اینترنت نیز همچون دیگر دستاوردهای بشری یک تکنولوژی خنثی و همچون تیغی دو لبه است که می‌توان از آن در راستای تخریب هویت و فرهنگ اجتماعات انسانی، یا تعالی، تکامل و پیشرفت و توسعه‌ی هویتی و فرهنگی و استقرار همبستگی و صلح در جوامع انسانی استفاده کرد. تحقق چنین کمال مطلوب‌هایی در گرو فراهم آوردن زمینه‌های فکری و فرهنگی، و حتی زمینه‌های سیاسی استفاده از اینترنت در بین شهروندان تمامی جوامع انسانی است. نهایتاً اینکه، برخوردهای جبهه‌ای و انحصارگرایانه با رسانه‌ای همچون اینترنت در برخی از جوامع نه تنها نشان دهنده‌ی برخوردی نسنجیده و ناآگاهانه با اینترنت است، به این دلیل که پیچیدگی‌های چگونگی اثرپذیری کاربران از اینترنت را نادیده می‌گیرد، بلکه مهمتر از آن، یکی از عوامل اساسی جلوگیری از بلوغ فکری و فرهنگی شهروندانی است که باید بتوانند آزادانه از داده‌های گوناگون رسانه‌هایی

همچون اینترنت برای رشد دانش و آگاهی و تکوین هویت خود استفاده کنند. در مجموع، پژوهش حاضر بر اساس یک نگرش چند بعدی به پدیده‌ها و دستاوردهای انسانی - اجتماعی انجام شده و تدوین یافته است، نگرشی که ما آن را وامدار برخی از صاحب‌نظران علوم اجتماعی، همچون آنتونیو گرامشی، ژان فرانسوا لیوتار، جان تامپسون، رولند رابرتسون، دیوید هلد، تونی مک گرو، لزلی جانسون، گوردون متیوز، مارتین آلبرو، مالکوم واترز، آنتونی گیدنز و استوارت هال هستیم. در نهایت، امیدواریم این پژوهش، که بازتاب علاقه‌مندی و برخی دل‌نگرانی‌های ما نسبت به مسائل هویتی و فرهنگی این مرز و بوم در دنیای کنونی است، بتواند بخشی از واقعیت‌های مربوط به هویت و فرهنگ ایرانی در عصر جهانی شدن را بازتابی کرده و همچنین، برای جامعه‌ی پژوهشگران و علاقه‌مندان به مسائل اجتماعی و فرهنگی ایران مفید واقع شود.

ساروخانی - بابائی

اسفندماه ۱۳۹۰